

УДК 159(075)

Ігор Олександрович ВІДЕНЄВ,

*доцент кафедри соціальної психології факультету управління та бізнесу
Харківської державної академії культури,
кандидат психологічних наук, доцент*

АДАПТАЦІЯ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Метою дослідження є аналіз особливостей формування професійної адаптації співробітників правоохоронних органів. Вивчаються професійно значущі якості особистості співробітника правоохоронних органів (комунікативні якості, особистісні особливості), наявність яких необхідна для професійної відповідності вимогам правоохоронної діяльності.

Професійна діяльність співробітників правоохоронної системи належить до розряду складних видів діяльності, що пред'являють дуже високі вимоги до працівників правоохоронних органів, так як від прийнятих ними рішень залежать долі багатьох людей. Ефективність професійної діяльності залежить не тільки від власне професійних знань, умінь, навичок, якими володіє працівник, а й від його адаптації та формування професійно значущих якостей особистості.

Головна мета нашого дослідження є аналіз соціально-психологічних закономірностей професійної адаптації працівників ОВС.

Об'єкт нашого дослідження – професійна діяльність співробітників правоохоронних органів. Предметом дослідження є професійна адаптація як чинник професійного розвитку співробітників правоохоронних органів.

У процесі емпіричного дослідження використовувалися наступні психодіагностичні методики: «Адаптивність» (МЛЮ-АМ) А. Г. Маклакова, С. В. Чермяніна; тест-опитувальник Г. Айзенка (EP1); методика діагностики агресії Басса-Даркі; методика діагностики комунікативних установок В. В. Бойко; методика діагностики стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях К. Томаса; для діагностики системи Я-образів в міжособистісних відносинах використовувався тест Лірі; для визначення нервово психічної стійкості використовувалася методика «Прогноз». У дослідженні брали участь 163 співробітника ОВС зі стажем роботи три роки.

Дослідження адаптаційних здібностей співробітників правоохоронних органів дозволило виявити наступні результати. До групи високої і нормальної адаптації увійшли 47 % всіх обстежуваних. Особи цих груп досить легко адаптуються до нових умов діяльності, швидко входять в новий колектив, адекватно орієнтуються в ситуації, а також швидко виробляють стратегію своєї поведінки. До групи з задовільною адаптацією увійшли 34 % всіх обстежуваних. Більшість осіб цієї групи

мають ознаки різних акцентуацій, які в звичних умовах частково компенсуються і проявляються при зміні діяльності. Внаслідок цього успіх адаптації залежить від зовнішніх умов. Також ці особи, як правило, мають невисоку емоційну стійкість, у них можливі прояви агресії, конфліктності, асоціальні зриви. Рекомендується постійний нагляд, а також проведення корекційних заходів.

До групи низької адаптації увійшли 19 % всіх обстежуваних. Особи цієї групи мають ознаки явних акцентуацій характеру, деякими ознаками психопатій. Психічний стан можна характеризувати як порубіжний. Можливі нервово-психічні зриви, асоціальні вчинки. Особи цієї групи вимагають спостереження психолога і лікаря (невропатолога, психіатра). 48 % всіх обстежуваних продемонстрували високий рівень нервово-психічної стійкості і поведінкової регуляції. Для них властиві висока адекватна самооцінка і реальне сприйняття дійсності. Середні показники за даною шкалою виявлені у 40 % обстежуваних. Низький рівень поведінкової регуляції, певна схильність до нервово-психічних зривів, відсутність адекватності самооцінки і реального сприйняття навколишнього світу притаманний 12 % всіх обстежуваних.

Рівень професійної адаптації безпосередньо пов'язаний з нервово-психічною стійкістю як особистісним професійно значущим якістю. Разом з тим кореляційні зв'язки з показниками нервово-психічної стійкості за тією ж методикою МЛЮ-АМ (0,90) або «Прогнозу» (0,83) вказують не тільки на витривалість співробітника, але і на здатність ефективно функціонувати в психотравмуючих умовах, породжених соціономічним характером службової діяльності.

Нами виявлено також зв'язок соціально-психологічної адаптації з такими сферами особистості, як моральна нормативність (0,40) і комунікативність (0,36). Моральну нормативність в структурі професійної поведінки працівника правоохоронних органів, слід розуміти як сукупність норм поведінки, формування і динаміка яких взаємообумовлені з внутрішніми психологічними умовами, опосередкованими зовнішніми впливами на особистість. Відзначимо, що комунікативність як провідна детермінанта соціально-психологічної адаптації підтверджується також кореляцією з показником екстравертованості за Айзенком (-0,18).

Розвиток професійної соціально-психологічної адаптації сприяє зменшенню прагнення переробити опонента під себе, на що вказує прямий кореляційний зв'язок (0,19). Показовим є той факт, що в міру накопичення досвіду і адаптації до специфіки професійної взаємодії знижується невміння прощати помилки інших, на що вказує пряма кореляція (0,21).

Наступним кроком нашого дослідження детермінант соціально-психологічної адаптації співробітників правоохоронних органів стає

аналіз характеристик особливостей міжособистісної взаємодії за методикою Лірі. Провідною тенденцією стала закономірність зниження всіх провідних показників стилів організації міжособистісної взаємодії у міру розвитку соціальної адаптації співробітника, що обумовлено суцільними прямими кореляціями. Перш за все зупинимося на констатуючому реальному Я-образі, який визначає усвідомлені особливості організації міжособистісної взаємодії співробітником. Вагомий кореляційний зв'язок було виявлено між рівнем соціально-психологічної адаптації і показником підозрливості (0,46). Прямий характер кореляції показує, що розвиток соціально-психологічної адаптації призводить до зниження рівня загальної підозрливості співробітника як провідної форми організації власної тактики міжособистісної взаємодії. Такий індивідуально-психологічний фактор професійної адаптації, як впевненість в собі, сприяє позбавленню від гіпертрофованої підозрливості. Це не виключає професійної пильності, але і зменшує ризик розвитку гіпертрофованої тривожної недовірливості. Такий висновок підтверджується і виявленою нами за методикою Басса-Даркі кореляцією соціально-психологічної адаптації з такою формою компенсації агресивності, як підозрливість (0,31), яка також вказує на тенденцію до зниження даного стилю поведінки в міжособистісних відносинах.

На основі емпіричного дослідження можна зробити висновок, що до детермінант соціально-психологічної адаптації відносяться: психоемоційна стійкість; моральна нормативність; комунікативність; екстравертованість; здатність до пристосування в ситуаціях взаємодії; неохильність до негативізму, дратівливості і уразливості; здатність до емпатії; зниження негативних комунікативних установок; зниження підозрливості; формування домінантності в системі організації міжособистісної взаємодії; зниження агресивності; неохильність як до тотального альтруїзму, так і до егоцентризму [1].

Список бібліографічних посилань

1. Віденєв І. О., Перезовна Т. О., Харцій О. М. Особливості формування професійної адаптації співробітників правоохоронних органів. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 2. С. 98–103.

Отримано 05.02.2019

